

Sygn. akt III CZ 6/17

## POSTANOWIENIE

Dnia 10 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku E. S. i M. S.

przy uczestnictwie [...]

o dział spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 marca 2017 r.,

zażalenia wnioskodawców na postanowienie Sądu Okręgowego w K.

z dnia 26 października 2016 r., sygn. akt II Ca .../16,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając orzeczenie  
o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda  
orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd I instancji dokonał działu spadku postanowieniem z dnia 3 listopada 2015 r., uchylając wcześniej, na podstawie art. 359 § 1 k.p.c., postanowienie wstępne z dnia 6 lipca 2006 r., którym Sąd uznał za usprawiedliwione co do zasady żądanie ustanowienia odrębnej własności lokali w budynku posadowionym na działce ewidencyjnej nr 132.

Od postanowienia tego apelację wnieśli wnioskodawcy oraz uczestniczka B. J., które to apelacje Sąd odwoławczy uwzględnił w ten sposób, że na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, uzasadniając to rozstrzygnięcie nierozpoznaniem przez Sąd I instancji istoty sprawy.

W ocenie Sądu odwoławczego, postanowienie wstępne jest orzeczeniem kończącym sprawę co do przedmiotu objętego tym postanowieniem i tym samym nie mogło być uchylone na podstawie art. 359 § 1 k.p.c. Za okoliczność bez znaczenia uznał ten Sąd zmianę kręgu podmiotowego uczestników postępowania, a nawet brak obecnie ich zainteresowania w wydzieleniu odrębnych lokali. Skoro więc postanowieniem wstępnym przesądzono co do zasady możliwość wydzielenia odrębnych lokali, to Sąd I instancji był związany tym rozstrzygnięciem i nie mógł czynić odmiennych ustaleń, uznał Sąd II instancji.

Wadliwe uchylenie postanowienia wstępnego skutkuje uznaniem za niedopuszczalny przyjętego przez Sąd I instancji sposobu działu spadku i wadliwością całego w tym przedmiocie rozstrzygnięcia, uznał Sąd Okręgowy. To z kolei przesądza o nierozpoznaniu istoty sprawy, a wybierając sposób działu spadku Sąd Rejonowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy ma uwzględnić postanowienie wstępne, stwierdził Sąd odwoławczy. W jego ocenie, wadliwość orzeczenia Sądu I instancji wymagałaby od Sądu odwoławczego rozstrzygnięcia sprawy w całości niejako po raz pierwszy, od nowa, co pozbawiałoby stronę prawa do dwuinstancyjności postępowania.

Postanowienie Sądu II instancji zaskarżyli w całości wnioskodawcy, zarzucając w zażaleniu naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. poprzez jego nieuzasadnione zastosowanie, ponieważ Sąd I instancji rozpoznał w ocenie żalących istotę sprawy,

pomimo błędnego proceduralnie uchylenia postanowienia wstępnego w trybie art. 359 § 1 k.p.c.

Żalący przyznali, że chociaż postanowienie wstępne nie mogło być uchylone w trybie art. 359 § 1 k.p.c., to jednak okoliczności polegające na zmianie kręgu podmiotowego uczestników postępowania i obecnego braku ich zainteresowania wydzieleniem odrębnych lokali, oznaczało niezwiązanie Sądu w nowej sytuacji sposobem działu określonym w postanowieniu wstępnym, wydanym przed ponad 10-laty. Usprawiedliwienie co do zasady żądania ustanowienia odrębnej własności lokali nie oznacza, że dział spadku ma być ostatecznie dokonany w taki właśnie sposób w sytuacji, w której nikt z uczestników postępowania nie jest już zainteresowany takim sposobem działu spadku, jak to określono w postanowieniu wstępnym przed wielu laty, w toku trwającego już 14 lat postępowania, twierdzą żalący.

W ocenie żalących, Sąd II instancji powinien z urzędu dokonać modyfikacji postanowienia Sądu I instancji uchylającego postanowienie wstępne z dnia 6 lipca 2006 r. i rozpoznać merytorycznie apelacje wnioskodawców i uczestniczki postępowania, ponieważ Sąd I instancji rozpoznał istotę sprawy.

W odpowiedzi na zażalenie uczestniczka ad. 1 B. J. wniosła o oddalenie zażalenia i o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania odwoławczego, wywodząc, że wadliwie uchylone postanowienie wstępne zobowiązywało Sąd do dokonania działu spadku w sposób określony w tymże postanowieniem wstępnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kontrola zaskarżonego zażaleniem postanowienia prowadzi do wniosku, że Sąd odwoławczy niezasadnie zastosował art. 386 § 4 k.p.c., błędnie uznając, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy w sytuacji, w której uprzednio niezasadnie uchylił postanowienie wstępne. Sąd Najwyższy w niniejszym postępowaniu zażaleniowym ogranicza się do oceny, czy wystąpiła wyżej wymieniona przesłanka alternatywna pozwalająca na zastosowanie art. 386 § 4 k.p.c., czy też jej brak wykluczał zastosowanie tego przepisu, co w konsekwencji zobowiązywało Sąd odwoławczy do merytorycznego rozpoznania obu apelacji.

Żalący zasadnie podzielają stanowisko Sądu II instancji w tej kwestii, że postanowienie wstępne nie mogło być uchylone przez Sąd I instancji w trybie przepisu art. 359 § 1 k.p.c. Takie postanowienie jest bowiem orzeczeniem co do istoty sprawy kończącym sprawę w odniesieniu do przedmiotu objętego tym postanowieniem, co oznacza niedopuszczalność uchylenia takiego postanowienia w trybie art. 359 § 1 k.p.c. Jednakże wadliwość zastosowania przez Sąd I instancji tego przepisu nie oznacza automatycznie, że możliwość rozstrzygnięcia o dziale spadku w inny sposób, aniżeli określony postanowieniem wstępnym za usprawiedliwiony co do zasady, jest wyłączona i to niezależnie od późniejszych nowych okoliczności, przesądzających o innym stanie rzeczy w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), aniżeli stan rzeczy istniejący przed 10 laty w chwili wydania postanowienia wstępnego.

Nie można więc zaaprobować stanowiska Sądu odwoławczego, że bez znaczenia dla rozstrzygnięcia jest późniejsza zmiana okoliczności, polegająca na zmianie kręgu uczestników postępowania oraz bezsporny brak ich zainteresowania wydzielaniem odrębnych lokali, jako etapu dokonywania działu spadku, na datę zamknięcia rozprawy. W judykaturze przesądzono możliwość wydawania postanowień wstępnych w sprawach o dział spadku, pozwalających na uznanie za usprawiedliwione co do zasady ustanowienie odrębnej własności lokali, podkreślając jednak zarazem, że instytucja tych postanowień wstępnych może znaleźć zastosowanie wówczas, gdy ustanowienie odrębnej własności lokali jest przedmiotem zgłoszonego żądania (postanowienie SN z dnia 22 października 2009 r., III CSK 21/09, OSNC 2010/4/61).

Stanowisko tak wyrażone w tym judykacie należy rozumieć tak, że sposób dokonania działu spadku określony w postanowieniu wstępnym wiąże tylko wówczas Sąd dokonujący tego działu, jeżeli w chwili zamknięcia rozprawy uczestnicy zainteresowani byli dokonaniem działu spadku w taki właśnie sposób.

W przeciwnym razie, rację mają żalący wnioskodawcy, że Sąd pierwszej instancji uprawniony był dokonać działu spadku w inny sposób, skoro uczestnicy nie byli zainteresowani, w chwili zamknięcia rozprawy, dokonaniem działu spadku

w sposób określony w wydanym - przed wielu laty i w innych okolicznościach stanu tej sprawy – postanowieniu wstępnym.

Postanowienie z dnia 3 listopada 2015 r. wydane przez Sąd I instancji, w którego pkt IV sentencji Sąd ten dokonał działu spadku w odmienny sposób, aniżeli określony w wadliwie uchylonym postanowieniu wstępnym, nie dowodzi więc nierozpoznania przez Sąd I instancji istoty sprawy, a to oznacza, że ta wymieniona przez Sąd odwoławczy jedna z alternatywnych przesłanek zastosowania art. 386 § 4 k.p.c. nie wystąpiła.

W tej sytuacji Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie wnioskodawców i orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398<sup>15</sup> k.p.c. w zw. z art. 394<sup>1</sup> § 3 k.p.c., pozostawiając orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

kc

aj, jw